

KREATIVA SKOLAN

ETT MAGASIN OM KULTUR I SKOLAN • 2016-2017

TEMA:

LÄS OCH SKRIV

VÄLKOMMEN

Välkommen till ett magasin med exempel på spännande läs- och skrivfrämjande insatser som gjorts i allt från förskola till gymnasium.

Många pedagoger vill arbeta mer med kultur och konstnärliga uttrycksätt i undervisningen. Man vet vilka positiva effekter det kan ha och enligt läroplanerna för förskolan och grundskolan ska kultur ha en naturlig roll i skolan och vara en del av måluppfyllelsen. Däremot är det inte alltid lätt att veta hur man ska göra och få tiden att räcka till för planeringen.

Det här magasinet är tänkt som inspiration till dig som är lärare och pedagog eller konstnär. Här kan du läsa om hur andra har gått till väga, hur de har arbetat med konstnärliga uttryck som ett arbetssätt för att nå mål i andra ämnen och där det konstnärliga uttrycket varit målet i sig. Skolorna har arbetat med egna resurser och tillsammans med kulturinstitutioner och frilansande konstnärer. Det är andra gången vi ger ut magasinet och i detta nummer ligger tyngdpunkten på läs- och skrivfrämjande insatser.

Vi på Pedagog Värmland och Region Värmland finns till för att hjälpa dig. Vi har till exempel kontakter till kulturpedagoger för estetisk och kulturell verksamhet i skolan i sökbanken Kulturpoolen. Den och mycket annat matnyttigt hittar du på regionvarmland.se/kultur och pedagogvarmland.se.

Urban Norlander

Region Värmland
Tel. 054-701 10 47
urban.norlander@regionvarmland.se

Tobias Berger

Pedagog Värmland
Tel. 054-540 37 03
tobias.berger@pedagogvarmland.se

04

SAMTALET KAN BÖRJA

Tillsammans har niorna i Forshaga läst en roman om identitet.

10

EXPERTERNA

Experternas utgångspunkter är olika, men samsynen tydlig: Satsa på lärarna!

12

EN HIMLA FESTLIG MUSIKAL

Varje klass bidrog med sin saga och sina låtar, helheten fogades samman av Alexandra Larson, musiker och pedagog från Kultursprutan/Ostingekompaniet.

INNEHÅLL

Samtalet kan börja _____	4
Estetiska lärprocesser _____	7
Hela huset läser, skriver... _____	9
Experterna _____	10
En himla festlig musikal _____	12
Serieteckning på schemat _____	18
Med lusten att lära _____	19
Bokbryggan _____	20
Årets bok _____	24
Tala utan ord _____	27
Jag skriver i dina ord _____	28
Skolan vänder blad _____	29
Förmågan att berätta _____	30
Lek med bokstäver _____	33
Vi ritar saker vi tänker på _____	32
Stöd i arbetet _____	33

20

BOKBRYGGAN

Bokbryggan ska vara lite extra, en läsupplevelse med alla sinnen.

SAMTALET KAN BÖRJA

TEXT: HELENA SÖDERQVIST FOTO: JOHAN EKLUND

*Ge aldrig upp. Boken handlar om att söka sitt rätta jag och att finna sig själv. Tillsammans har niorna i Forshaga läst romanen **Jellicoe Road**. ”Så himla bra”. Samtalet kan börja.*

Skönlitteratur som handlar om människors livsvillkor ska läsas på högstadiet. Alla ska lära sig att förstå, tolka och analysera olika texter. Det står i läroplanen. I Mia Adolfssons svenskgrupper börjar eleverna i läsupplevelsen, i det som berör och fångar intresset.

– I dag ska vi ha ett samtal om boken, helt förbehållslöst. Det ska inte bedömas.

Åtta av klassens elever följer med för att prata om den roman Mia läst högt under de senaste fem veckorna, *Jellicoe road* av australienska Melina Marchetta. Det är en svår bok, svår att komma in i med parallellhandlingar och många karaktärer, som till en början skapar en lätt surrealistisk känsla.

– Vi har tagit oss in i handlingen tillsammans.

Mia hade själv läst *Jellicoe road* i en bokcirkel och blev förelskad, ville ge sina elever samma upplevelse och tog risken att den var i svåraste laget.

– Mitt val av bok var lite av en chansning, men ändå inte. Följer man en grundstruktur funkar det även med berättelser som är svåra.

Men utan högläsning och uppgifter i anslutning till varje nytt kapitel hade inte alla klarat att nå det där magiska tillståndet, då man blir ett med handlingen och inte vill lägga ifrån sig boken. Det är Mia helt säker på. Förutom att hon själv alltid ställer diskussionsfrågor efter varje kapitel får eleverna i uppgift att punkta upp vad som hänt, fylla på listan av karaktärer och formulera egna frågor kring innehållet. Svaren skrivs allt eftersom de kommer i romanen. Och efter sista sidan är det dags för individuell uppsats och boksamtal i grupp. Det är där vi är nu.

Fyra killar och fyra tjejer har samlats runt bordet i ett av korridorernas grupperum. Eleverna fyller tavlan med sina frågor och Mia fungerar som samtalsledare. Vad tyckte ni om boken? Så himla bra.

– Men i början var den riktigt seg, säger Joel Kilhage. Och svår att hänga med i, fyller Axel Jonsson i.

Sara Westman och Michaela Thyberg minns att de först dömde ut den som extremt långtråkig. Men så hände något, förklarar de, världen på den australienska internatskolan öppnade sig. Berättelsen började beröra och efter de första hundra sidorna var alla fast. Några av killarna i klassen rekommenderade den till städerskorna i korridoren. De tyckte att fler behövde läsa.

– Boken är verkligen inte lik något annat. Den är spännande och det händer saker hela tiden. Man får tänka så mycket själv, säger Viktor Jonsson.

– Och det blir så mycket enklare att hänga med när Mia läser.

Vad kommer att hända med Jonah och Taylor? Det är en av de frågor som flera i gruppen tagit med sig till samtalet. Blir de ett par, blir de lyckliga? Slutet var så öppet och lämnade läsarna med funderingar om framtiden.

– Den här boken behöver lite mer kärlek, tycker Michaela och Sara.

De är säkra på att huvudkaraktärerna blir ett par, sen i nästa bok, eller kanske på film. För nog måste väl boken filmas, hoppas de, och då kanske slutet blir lyckligare.

– De vill ju vara tillsammans, sa de inte att de skulle mötas halvvägs?

Diskussionen om vad som bör hända sen är livlig. Det finns dessutom fler presumtiva romanser i boken som inte fått sin förklaring. Relationerna analyseras; var går gränsen för vänskap, när blir den till något mer? Killarna och tjejerna har inte samma uppfattning om behovet av litterär romantik.

– Det får inte bli för mycket kärlek i en berättelse, här var det lagom och mer av vänskap, det är bättre, tycker Simon Andersson. Men det är klart att Taylor och Jonah blir ihop, det ska mycket till om de där två ska vara isär.

Mia undrar varför Simon tror det?

– De har gått igenom så mycket tillsammans, säger han. Det känns stabilt, men man vet aldrig.

Först boksamtal, sen bilder. ”Som lärare är det viktigt att vara lyhörd för vad som händer i klassrummet. Jag märkte att eleverna älskade boken. Är det någon gång vi ska måla så är det då”, säger Mia Adolfsson.

– Att måla i grupp är mycket roligare än att göra det själv, tycker killarna. Tjejerna är bra på att styra och organisera, och så målar de bättre. Men vi lyder bra, skämtar Axel och Simon som tagit på sig att fixa punktperspektiv i bilden och kolla om det är vänstertrafik i Australien.

När bilderna är klara väntar orden. Mia har valt den japanska formen haiku, dels för att regelverket fem-sju-fem är enkelt, dels för att eleverna kommer bort från tanken på att stroforna ska rimma. ”Fri dikt är svårare. Här är reglerna tydliga och de kan koncentrera sig på vilka ord som ska väljas till bilden”, förklarar hon.

Resonemangen om kärlek kontra vänskap skulle kunna fortsätta men Mia styr vidare mot nästa karaktär, Sam. Han är en del av tragiken i boken. Finns det något hopp för honom? undrar hon. Ingen tror att det ska gå bra, fast de så gärna vill.

– Han är jättefräck och tvär. Tror det beror på drogerna. Sam är min bild av en sorglig person, säger Michaela. Jag är rädd att det blir en överdos. Han lever ett sånt liv.

Finns det ingen räddning? Kanske, svårt, förmodligen inte. Och Tate då (Taylors drogmissbrukande mamma) kan man förstå henne?

– Nej, hon tar ju bara en massa dåliga beslut. Och tappar moralen, tycker Michaela.

Fast hon blev galen när Webb dog och började med droger för att döva smärtan. Hon förlorade allt hopp. Det var Webb som hade livsgnist, när han dog hände det saker med alla, försöker de andra förklara.

– Men i så fall, Taylor är det enda som är kvar av Webb, då borde hon ju ta hand om henne.

Michaela har ingen som helst förståelse för mammans svek.

Mia finns hela tiden i bakgrunden och skjuter in följdfrågor som tar tankarna ett steg längre. Fast hon tar minimal plats, tror knappt att någon märker hennes roll i samtalet. Detaljer diskuteras och slutsatserna varierar. Som åhörare är det omöjligt att inte känna läslust. Jellicoe road nästa, synd bara att det inte blir tillsammans med 15-åringar.

Vad tror ni att författaren vill säga med boken?

– Att livet är värt att leva hur dystert det än känns ibland. Att man aldrig får ge upp, säger Michaela.

– Det handlar också om att söka sitt rätta jag, tycker Axel. Taylor letar hela tiden efter sin historia.

På tavlan står allas frågor. Efter en timme tillsammans har de flesta besvarats och diskuterats. Någon hakar upp sig på ett ”igentligen”.

– Vem är det som har så dålig stavning?

Ebba-Karin Norell ger sig till känna och när de ändå är inne på det språkpolisierade området får översättaren sig också en känga.

– Man blir ju lite störd på engelskan i boken. Översättning- en är inte helt bra, som att townis blir jellisar, det låter tontigt, tycker hon.

Mia och Ebba-Karin har gemensamma lingvistiska intressen och enas om att de gärna skulle läsa det engelska originalet.

– För visst är boken vackert skriven?

Mia rundar av genom att dela med sig av sin egen upplevelse, pratar om anaforer och visar var bokens medvetna upprepningar finns. Hur ”mirakel dör” i prologen och hur slutorden ”kanske finns det mirakel” är ett exempel på cirkelkomposition. Och på de där sista sidorna finns också det hoppfulla budskapet, det som hela gruppen berörts så starkt av, språkligt förstärkt genom den återkommande frasen: ”Och livet går vidare”. ■

Resan till staden är viktig. Där får Taylor svaren om sin barndom och varför mamman lämnade henne. "Här finns bakgrunden till hennes identitet, därför valde vi att måla Taylor och Jonahs

resa", berättar Ebba-Karin Norell, Simon Andersson, Axel Jonsson och Michaela Thyberg.

MIA ADOLFSSON, ämneslärare i svenska och engelska, jobbar regelbundet med estetiska lärprocesser i sina högstadielklasser.

ESTETISKA LÄRPROCESSER

TEXT: HELENA SÖDERQVIST FOTO: JOHAN EKLUND

Det började med fortbildningen "Estetiskt lärande som kunskapsväg" på universitet i Karlstad. Mia tog visserligen aldrig de formella poängen, däremot har hon permanentat det estetiska arbetssättet i sitt klassrum bland högstadiets tonåringar. Fritt skapande med färger och ord är en del av den pedagogiska vardagen.

– Att måla och dikta blir ytterligare uttryck och det fördjupar kunskapen. Det är jättetydligt.

Efter fem veckors högläsning och avslutade boksamtal kring Melina Marchettas bok *Jellicoe road* är det dags för bilderna. I grupp ska eleverna måla valfri scen ur boken.

– Det är ett sätt att gestalta läsoplevelsen.

Mia är på plats tidigt och förbereder klassrummet inför dagens första dubbelpass. Gruppindelningen är bestämd, bänkarna formade till stora bord och dukarna är fasttejpade på borden. Hon har grundat alla 13 med vit färg och på samtliga arbetsplatser väntar akrylfärger och penslar.

– Jag är noga med att ställa fram allt i förväg. Det ska vara förberett och klart så att vi bara kan köra när lektionen börjar.

Första gången hon förvandlade språksalen till bildverkstad var det lite nervöst.

– Färg och form är inget jag behärskar. Det fanns en rädsla hos mig att jag skulle tappa kontrollen över vad som var på gång i klassrummet.

Att det skulle bli kaos, med spring och höga ljud och okoncentrerade elever.

– Tänk om de börjar måla varandra i ansiktet, tänkte jag. Mia skrattar och minns sin oro. Den var inte alls befogad men högst verklig, då i början för så där sju åtta år sedan. Hon minns inte året men hon minns känslan.

– Jag tror faktiskt att den där rädslan är vanlig och hindrar många från att prova.

– Jag tror faktiskt att den där rädslan är vanlig och hindrar många från att prova.

Att börja tillsammans med en kollega och gärna ta stöd genom en fortbildning är ett bra sätt att övervinna eventuella farhågor om kaos. Om den egna konstnärliga förmågan inte är särskilt stark, så är inte heller det något att oroa sig över, garanterar Mia. Tvärtom tycker hon att det är en fördel. Det minskar elevernas prestationsångest och uppmuntrar dem att både ta ansvar och hjälpa varandra.

– Man behöver inte vara expert själv. Jag tror att det blir så här bra för att jag inte kan måla. Vi hjälps åt. Min roll är att stötta och hitta lösningar.

För att lyckas är det också viktigt att jobba med bildlösa berättelser. Boken får inte finnas som film eller innehålla illustrationer. I målandet ska eleverna skapa sina egna bilder. Inte kopiera andras.

Mia låter dem alltid måla i grupp. Fyra är lagom. Hon bestämmer sammansättningen.

– Tillsammans blir vi bra. Det finns ingen resultaträdsla i den här uppgiften, det är inte viktigt att bilderna blir snygga.

Hon märker också hur valet av scener från boken sällan blir de hon förväntar sig. Kreativiteten överraskar.

– I dag trodde jag att böneträdet skulle dominera i bilderna.

Men så blev det inte alls. Taylor, bokens huvudperson, får för första gången ett ansikte och resan till staden symboliserar hennes sökande efter en identitet. Alla grupperna har valt olika händelser och olika färgskalor.

– Det är alltid lika spännande att se vad det blir. Och hur kan det bli så bra? Det tänker jag varje gång de går härifrån.

Att Mia hämtar inspiration och energi från eleverna är helt uppenbart. Hon trivs i sitt klassrum och besitter en smittsam form av arbetsglädje.

– I morgon ska vi experimentera med ord, då ska ni få sätta ord till bilderna, men på ett nytt sätt.

Mer säger hon inte. Dagens dubbelpass är slut och allas bilder klara. ■

HALLÅ DÄR

Sara Carlsson, barn- och ungdomsbibliotekarie med ansvar för verksamheten i Forshaga folkbibliotek som ligger i Lärcenter.

VAD BETYDER DET ATT KOMMUNENS BIBLIOTEK FINNS I SAMMA LOKALER SOM SKOLAN?

– Eleverna känner sig hemma här och de kommer också oftare på fritiden. Jag upplever att närheten har stor betydelse för alla som studerar i huset. Det är lätt att nå oss och vi blir en självklar del av verksamheten. Vi har fler besök nu än när vi låg i centrum.

FÅR NI EN ANNAN ROLL SOM BIBLIOTEK MED SKOLAN SOM GRANNE?

– Det är klart att närheten gör det lättare att samarbeta. Läsveckan är ett bra exempel. Men fick jag önska fritt skulle jag vilja att skolan hade en egen skolbibliotekarie anställd som kunde jobba ännu mer mot skolan och delta i lärarnas planering. Vi gör så mycket vi hinner, men vi är ju inte ett skolbibliotek utan ett folkbibliotek.

VAD SKULLE DU VILJA GÖRA MER AV?

– Vi kan det här med källkritik, hur man söker och sällar. Det skulle vara intressant om vi på ett djupare och mer strukturerat sätt kunde gå in i skolan med de frågorna. Med en skolbibliotekarie skulle det vara möjligt. Sen går det alltid att göra ännu mer kring läsning och litteratur.

LÄSVECKAN HAR FUNNITS I SJU ÅR, VAD BETYDER DEN?

– Det är en jättefin satsning. Det betyder oerhört mycket att skolan väljer att lägga så mycket tid på läsning. För en del elever är det svårt att komma in i en bok. Den här veckan får de tid. Och tid behövs. Det är med läsning som med allt annat, man måste träna för att bli bra på det. Läsveckan ger verkligen resultat. Vi ser det.

PÅ VILKET SÄTT?

– Bara besöken i biblioteket fördubblas under den veckan, från 2500 till 5000. Sen får vi många frågor kring litteratur och de författare som kommer på besök är alltid lånade. De lever också kvar, barnen får en personlig relation till dem och frågar efter deras nya böcker.

VARFÖR ÄR DET VIKTIGT ATT LÄSA BÖCKER?

– För att klara sig i livet. Det är så mycket vi måste läsa och förstå. Kan man inte läsa bra går det ut över andra ämnen också. Och för att bli en bra läsare måste man träna. Det räcker inte med korta snuttar.

ÄR DET VIKTIGT ATT LÄSA ROMANER?

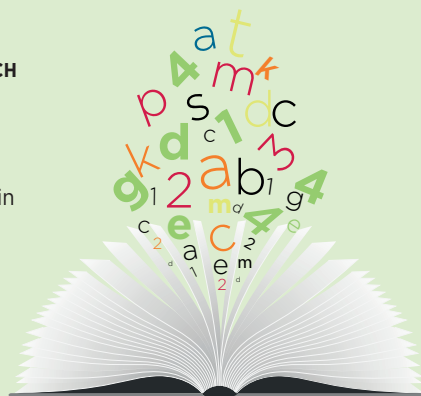
– All läsning är bra och visst kan man träna sin läsning genom att till exempel läsa bloggar eller faktatexter men det är en viss teknik att läsa skönlitterära texter. Man lär sig hur en text är uppbyggd, med början, mitt och slut. Man lär sig ord och formuleringar. Att läsa skönlitterära texter stimulerar fantasin, empatin och utvecklar läsarens förståelse för sig själv och andra.

VAD SÄGER DU TILL DEN ELEV SOM TYCKER ATT DET ÄR TRÅKIGT OCH SVÅRT ATT LÄSA ROMANER?

– Jag gör mitt bästa för att hitta en bok som blir rätt för den eleven. Jag tror att alla kan tycka om att läsa och få en bra upplevelse om boken är den rätta. För den som har trögt med sin läsning kan vi ju också erbjuda andra format, kanske blir det mindre motigt om man får lyssna istället för att läsa en pappersbok.

FINNS DET EN BOK FÖR ALLA?

– Jag hoppas och tror det.

HELA HUSET LÄSER, SKRIVER, BERÄTTAR...

TEXT OCH FOTO: HELENA SÖDERQVIST

På Lärcentret i Forshaga vigs en vecka varje höst åt böckernas värld.

– Hela huset läser, skriver, berättar, lyssnar och upplever. Vi lyfter språket, säger lärarna.

Schemat bryts. Alla läser, alternativt lyssnar. Och överallt i huset ordnas aktiviteter med litteraturtema. Från författarböcker till tipspromenader och bokquiz. Eleverna är delaktiga i planeringen.

– Det här är ett bra sätt att stärka läsandet. Vi ser att lusten och motivationen ökar, säger Nathalie Bozon Yngvesson, utvecklingspedagog vid Forshaga Lärcenter.

Lärarna vill att böckernas värld ska öppnas för alla.

– Vi tycker det är viktigt att ge eleverna en längre sammanhängande tid till att verkligen komma in i en bok.

Under temaveckan får varje elev välja att läsa en valfri bok. Eller lyssna på den som ljudbok. Biblioteket erbjuder bokbord ordnade efter genre för att underlätta valet av litteratur. Det finns också en blogg - bokveckan.blogspot.com - där alla kan skriva recensioner, tipsa om böcker och visa den process som pågår.

– Vi strävar efter att ha ett så brett utbud som möjligt under veckan.

Lärarna ser att eleverna har behov av att ”öka sin läskon- dition”. Det gäller både i svenska och i engelska.

Eleverna pratar om dem som ”våra” författare.

– Den som läser utvecklar både sitt språk och sitt tänkande. Därför är det så viktigt att stärka läsandet och göra litteraturen tillgänglig.

Läsveckan i Forshaga har funnits i sju år.

– Den revideras ständigt men grunden är den samma. Veckan skapar en förväntning hos eleverna. Efteråt frågar många efter fler läsdagar och fler författarböcker.

Lärarna märker att de författare som kommit på besök under årens bokveckor oftare är utlånade och lästa.

– Eleverna pratar om dem som ”våra” författare.

Både lärare och elever betonar också tillgången till biblioteket. Att ha kommunens huvudbibliotek mitt i skolan är en stor tillgång. ■

SATSA PÅ LÄRARNA!

TEXT: HELENA SÖDERQVIST FOTO: KARLSTADS UNIVERSITET

Vilken är den viktigaste insatsen fram till 2020 för att utveckla barns förmåga att läsa och skriva?

Frågan ställs oberoende till tre erfarna experter inom området, Christina Olin-Scheller, Marie Wejrums och Malin Granström.

Deras utgångspunkter är olika, men samsynen tydlig: Satsa på lärarna!

”Någon genväg finns inte. Det är angeläget och bråttom.”

CHRISTINA OLIN-SHELLER
PROFESSOR I PEDAGOGISKT ARBETE VID KARLSTADS UNIVERSITET.

– Det går inte att svara enkelt på frågan om vad som är viktigast. Vi är inne i ett paradigmskifte. Uppfattningen om vad som är läsande och skrivande är betydligt vidare i dag än för 20 år sedan. Förändringen går också väldigt fort.

Hon pratar om barnens olika ”repertoarer”. Den traditionella, där läsa och skriva handlar om bokstäver på ett papper, finns kvar men förändras och kopplas samman med den digitala repertoaren på helt andra sätt än tidigare.

Bilder, tecken och bokstäver blandas och betyder olika beroende på sammanhang. Sociala medier av skiftande slag, dataspel, sms ... alla har de sitt eget språk. Barn rör sig tidigt

mellan världarna och behöver behärska olika nivåer och sätt att uttrycka sig. Den digitala textvärlden är vid och svår att överblicka, menar Christina Olin-Scheller.

– Den första utmaningen är att förstå de olika repertoarerna, nästa utmaning är att förstå vilken roll skolan ska ha i det här landskapet, anser hon.

Det krävs uppdatering och fortbildning för att kunna veta vad barnen behöver lära sig.

– Och det handlar inte bara om vad, utan hur och varför.

Christina Olin-Scheller pekar på att alla lärare har ett ansvar för att utveckla läs- och skrivförmågan. Svensklärare har så klart ett särskilt uppdrag men utmaningen att möta framtidens behov vilar på hela skolan.

– Det behövs kloka, välutbildade och rustade lärare. Någon genväg finns inte. Satsa på lärarna. Det är angeläget och bråttom. De måste ha möjlighet att göra ett bra jobb. ■

”Undervisningen behöver förändras.”

MARIE WEJRUM
UNIVERSITETSADJUNKT VID KARLSTADS UNIVERSITET.

Arbetar på Skolverkets uppdrag bland annat med den nationella fortbildningen Läslifyftet.

– Den viktigaste insatsen är kompetensutveckling för lärare. Undervisningen måste förändras och utvecklas. Många lärare behöver tala mycket mer om de texter som används i olika ämnen, om innehåll och hur de ska användas.

Marie Wejrums hänvisar till de senaste PISA-undersökningarna. Svenska elever har fått allt svårare att förstå faktatexter och längre texter. Förmågan att läsa och förstå krävs i alla ämnen och enligt nya läroplanen ska också alla lärare jobba med läsförståelse, inte bara de som undervisar i svenska.

– Det har inte slagit igenom fullt ut än och vi står inför ett stort behov av fortbildning, ett kollegialt lärande där alla pedagoger ser behovet av förändrad undervisning.

Marie Wejrums menar att många lärare behöver jobba mycket mer med förförståelse av texter.

– Vad kan eleven redan? Det nya måste kopplas till tidigare kunskaper så att man lär sig i ett sammanhang. Det är också viktigt att lära ut hur man förstår och bearbetar text. Elever får inte lämnas ensamma med faktatexter som för många är obegripliga.

Genom stöttning och medvetna strategier kan eleverna ta sig vidare, menar Marie.

Hon pratar om att ”modellera”, att läraren går före och visar vad hen är ute efter. Till exempel hur den vane läsaren ställer frågor till texten om ord och innehåll, och om hur man börjar med att bilda sig en uppfattning om helheten, om vad man ska lära sig.

– Läraren behöver synliggöra sitt eget tänkande. Och ta talutrymme i klassrummet. Det behövs äkta samtal mellan elever och lärare, både om hur man läser och skriver.

Marie Wejrums rekommenderar Skolverkets moduler i Läslifyftet, både för kollegialt lärande och egen fortbildning. Där finns nyskrivna forskningsartiklar, undervisningsfilmer och förslag på uppgifter att pröva i klassrummet.

– Materialet är fritt för alla. Skriv- och läsportalen finns på nätet. Bara att använda. ■

”Det händer inget på ett år. Uthållighet behövs.”

MALIN GRANSTRÖM,
SPRÅK, LÄS OCH SKRIVUTVECKLARE I EDA KOMMUN.

Hon har tidigare haft samma uppdrag i Arvika kommun.

– Hur läraren undervisar har störst betydelse för elevers lärande. Det finns så många undersökningar som visar det och utifrån den kunskapen behöver två saker göras. Ett - lärare måste få kvalificerad kompetensutveckling. Två - huvudmannen måste ta ett aktivt ansvar för att stötta lärarna i förbättringsarbetet.

Malin Granström utvecklar sina önskemål för framtiden. Kvalificerad kompetensutveckling ska vara långsiktig och bygga på forskning och beprövad erfarenhet. Fler perspektiv ska belysas och det ska finnas en bredd i materialet, alltså ingen enkel snabb lösning där ansvaret hamnar på den enskilda pedagogen.

– Det måste vara en medveten satsning från huvudmannen som sträcker sig över tid. Inga punktinsatser. Det händer inget på ett år. Uthållighet behövs, minst tre till fem år.

Malin Granström pratar om ett ”stort jobb före, under och efter”. Hon vill se en noggrann kartläggning av vilken insats som passar bäst, ett målmedvetet arbete med fortbildning av lärare samt återkommande utvärdering och uppföljning.

– Lärare som själva ska lära nytt behöver ha stöttning. Det är jätteviktigt att det finns en person på huvudmannanivå, alltså över rektor, som har det övergripande ansvaret och som har till uppgift att följa aktuella undersökningar och forskning.

Att utveckla barns språk är viktigare än alla andra ämnen, anser Malin Granström. Det handlar om hela livet och deras möjligheter att delta i samhället. ■

EN HIMLA FESTLIG MUSIKAL

TEXT: HELENA SÖDERQVIST FOTO: JOHAN EKLUND

Förtrollade barn, prinsar och prinsessor, magiska troll och en taskig styvmor. Alla behövs de. Grums nioåringar – åttiosex elever från fem klasser på tre skolor – intar musikalscenen samtidigt.

– Nu säger vi som på de stora teatrarna; break a leg!

Alexandra Larson, musiker och pedagog, kryssar vant mellan de många barnen. Dämpar ljud och mimar peptalk. Surren tystnar, trots pirr och premiärnerv. Därute, bakom den tunga ridån på Folkets hus stora scen i Grums, sitter familjerna redo och förväntansfulla. Salongen är smockfull. Inte en enda mormor till får plats.

– Ni var otroligt bra på sista låten förut. Nu börjar vi grymt och ger järnet.

Klasslärarna, som assisterat och cirkulerat och hela tiden haft blicken på de sina, lämnar diskret kulissen och tar plats på första raden. Bara Alexandra är kvar på scenen. In i det sista.

Jodå, hon känner också nervositet i stunden, men av ett annat slag än barnen som ”nog tror att det kan bli lite pinsamt att uppträda för så många vuxna”.

– Jag är mest nervös för att något ska hända så att barnen inte känner sig lyckade och stolta, säger Alexandra.

Ett visst mått av teknikstress infinner sig också alltid. Det är så viktigt att ljud och ljus funkas och ger de unga aktörerna den där professionella känslan. Grumsprofilen Caermith Ekström regerar över mixerbordet och vet vad som krävs. Han ser med hög röst till att både egna och andras barn har förstått de tekniska sambanden. Inget skrik i handmickarna.

Skärpningsen sitter. Från gårdagens yviga genrep till kvällens föreställning har det mesta hänt.

– Det funkas oftast så, allt tajtas ihop och koncentrationen blir väldigt tydlig när det finns en publik, säger Alexandra. Alla gör sitt yttersta.

Varje klass bidrog med sin saga och sina låtar, helheten fogades samman av Alexandra Larson, musiker och pedagog från Kultursprutan/Ostingekompaniet i Kil.

Hon får det att låta så självklart. Men de är 86 ungar samtidigt på scenen hela tiden. Åttiosex. Alla sjunger och alla har en roll. Barnen har själva skrivit manus till sin sagomusikal och gjort låtarna, både text och musik. Kläder och rekvisita har också skapats i klassrummen. Visserligen med många pedagoger till hands, men ändå, hur lyckas man?

– Metoden är enkel. Den bygger på att barnens egen kreativitet lockas fram. De ska göra så mycket som möjligt på egen hand, förklarar Alexandra. Sen bearbetar jag materialet. Och finns till hands.

Projektet "En himla festlig musikal", med pengar från Skapande skola, Statens kulturråd, är en ovanligt stor satsning

och har pågått under lång tid, från augusti till mars, alltså nästan hela trean.

– Vanligast är att jag jobbar med en klass. Här har det varit fem och dessutom på tre olika skolor. Klasslärarna har haft en oerhört viktig roll för kontinuiteten, poängterar Alexandra.

Alla ska vara en del av helheten men på sina egna villkor.

LINE MONCLAIR

Line Monclair, rektor och initiativtagare till Skapande skola projektet En himla festlig musikal, förklarar varför hon ville satsa på ett stort projekt för alla treor i hela kommunen.

– Det här är barn som kommer från tre olika skolor och som sedan ska gå på samma skola. Genom att jobba så här lägger vi en bra grund för fortsättningen. De lär känna varandra och de skapar tillsammans. Sen tycker jag också det är viktigt att göra skolan synlig, att vi kan ha en kväll som denna tillsammans och känna stolthet över våra barn. Det är bra för sammanhållningen. Skolan är mer än matte och svenska.

Det är visserligen hon som leder och inspirerar processen, men vardagsarbetet sker i klassrummet. Nära samverkan mellan skolan och kulturarbetaren är en förutsättning. Det behövs en samsyn om mål och vägen fram.

I processen att skriva sin egen saga och komponera låtar gemensamt med sina klasskamrater finns så många delmål. Men när de står där på scenen ska de känna stolthet över vad de åstadkommit och de ska känna att de kan. Det är viktigt för Alexandra.

– Alla ska vara en del av helheten men på sina egna villkor. Var och en får tänja på sin gräns för hur mycket man vågar.

En del vill göra en roll med många repliker, andra vill testa något litet. Barnen bestämmer själva.

– Det är häftigt att se när elever utsätter sig för sånt de

- Vilken fest det blev!
Både på scenen och i klassrummet.

- Bara med själva sagan jobbade vi säkert tio timmar under två tre veckor.

- Barnen lärde sig skilja på vers och refräng, stick och mellanspel.

inte brukar göra. När de gör sitt bästa och man ser stoltheten i deras ögon.

Fast det handlar inte bara om att barnen ska se sina egna framsteg, poängterar Alexandra, utan att de också kan glädjas åt varandra.

- Jag vill förmedla en känsla av att våga och kunna tillsammans. Den upplevelsen är viktig.

För de vuxna handlar det också om att våga, menar Alexandra, att våga släppa taget och tro på barnens inneboende kraft och kreativitet.

- Det är en lärdom att vara i en process som man inte vet vart den ska leda.

Det finns absolut dagar då det mesta svajar och ingen riktig vet hur allt ska gå. Men då gäller det att se behoven och jobba utifrån det som dyker upp.

- Det finns självklart alltid en önskan om att kunna repa mer och ha mer tid med klasslärarna, men det har ändå funkade bra, tycker jag.

Från scenen kommer rörelse, nioårsattityd och tuffa toner. Finalnumret lyfter. "I en sagobok finns liv, magi och trolleri." Barnen kan sina låtar och refrängen sitter där den ska.

- Tack för att ni kom.

Den sabeltandade tigern leder bugningarna och applåderorna vill aldrig ta slut. Glädjen en onsdagskväll i Grums kan inte bli så mycket varmare. Jenni Adolfsson, lärare på Södra skolan, sätter spontana ord på sin känsla mitt i publikvimmel.

- Jag är så rörd. Mina egna barn som jag jobbat med i tre år får vara med om det här. De har vågat och lärt sig så mycket och alla har varit viktiga. Det är lycka, men också lite tomhet efter en intensiv period.

Barnen, de 86 som i full koncentration stått på scenen i över en timme, fyller plötsligt luften och exploderar i kramkalas. De är överallt, med mammor och pappor och syskon.

Stella Andersson får skriva autograf på morfars arm och Saga Tatti passar på att ge Alexandra en stor tack- och hejdåkram.

- Kvällen är klar. Och den var alldeles underbar, tycker tjejkarna. ■

”VI HAR HAFT STOR NYTTA AV LÄSLYFTET. SAKER MAN NOG INTE SKULLE HA TÄNKT PÅ ANNARS KOM NU NATURLIGT.”

TEXT: HELENA SÖDERQVIST FOTO: JOHAN EKLUND

Att skriva sagemusikal i helklass har varit ett pedagogiskt äventyr. Läsllyftet har gett vägledning.

– Vi möter så många mål när vi jobbar på det här sättet, men det kräver engagemang, säger Emelie Mattsson, klasslärare i Höken 3 på Södra skolan i Grums.

Hon berättar om sju månader av struktur och kreativitet. Kōrschemat, från augustis planeringsmöte med styrgruppen till februaris genrep och premiär, fyller tre A4-sidor.

– Vi har så klart ändrat och improviserat men grunden fanns från start. Vi visste tidigt att hösten skulle inledas med ett stort Skapande skola projekt för alla treor i kommunen.

En musikal med sagotema under extern ledning från Kultursprutan/Ostingekompaniets Alexandra Larson. Barnen skulle själva skriva text och musik. Premiärdatum var satt och Folkets hus-scenen bokad.

– Målet var väldigt tydligt, och det tror jag är en förutsättning för att det ska bli bra, men sen har det varit mycket upp till oss i klasserna hur vi lagt upp arbetet.

Det har sett lite olika ut i de fem treorna även om alla, efter en gemensam inspirationsdag med Alexandra, började med att högläsa och förstå olika sorters sagor. Om hur det var en gång, bland onda och goda, prinsar och prinsessor, förtrollningar och diverse lyckliga slut.

– Vi började med Bortbytingen av Selma Lagerlöf.

Eftersom lärarna på Södra skolan deltar i Läsllyftet använder de sin pågående fortbildning och integrerade uppgifterna från Skolverket i sagoprojektet.

– Vi har haft stor nytta av Läsllyftet, tycker Emelie. Sakerna man nog inte skulle ha tänkt på annars kom nu naturligt in i processen.

Hon pratar om metoden lärarna använt för att ge eleverna struktur att bygga upp de egna berättelserna. Och om hur de fått experimentera i tid med välkända sagor.

Efter ett studiebesök på Wermland Opera, då barnen både fick se föreställningen Hans och Greta och gå bakom kulisserna på teatern, uppstod diskussionen om att tolka en berättelse och göra den giltig i vår tid. Vad skulle Hans och Greta heta i dag? Och hur ser fattigdom och rädslor ut år 2016? Eleverna moderniserade gärna den gamla folksagan.

– Skrivlusten var verkligen stor och de ville inte sluta.

Emelie tar fram en av berättelserna, skriven ur ett aktuellt nioårsperspektiv. Hans och Greta blir Erik och Anna. De bor i en trång lägenhet där det bara serveras två skivor bröd till frukost. Barnens bonusmamma gillar inte sina bonusbarn, så hon sätter dem på en buss till farmor.

Sagan virvlar handskrivnen och respektfullt orättad över sidorna.

Så småningom hamnar de båda barnen på Putte i Parken. En tant lovar att hjälpa dem hem, men tar dem istället till fånga och kräver att barnen ska bli hennes hjälpredor. Anna bäddar sängar och Erik lagar mat. Under tiden sätter en orolig far upp lappar på stan. "Har någon sett mina barn?" Ja, någon har gjort det, och historien kan sluta lyckligt med ingripande av både pappa och polisen.

– I Läslyftet pratar vi om att låta barnen äga skapandet. Vi försökte tänka så och ägnade mycket tid åt de egna berättelserna.

Ur olika övningar jobbade sedan klassen gruppvis fram den gemensamma saga som skulle bli en del av musikalen. Emelie visar bilder från klassens process mot manus.

I små grupper fantiserar barnen fram karaktärerna: Var bor de, vad tycker de om, vad är de bra på, vilka hemligheter lurar, vilka problem finns och vilka lösningar är möjliga? Stegvis och metodiskt röstar de bland alternativen.

Ur Hökens demokratiska sagobygge föds således den förskräcklige trollkungen Grubert. En riktig fuling med krokiga ben och två tänder. Grubert, som fick sitt namn redan som treåring då han stängde in sina föräldrar i en bur och tog över makten, bor med sina sju hjälptroll i en grotta djupt inne skogen. Där härskar han över sitt förskräckliga rike.

Sagan skrivs direkt på smartboarden och barnen får redan från början lära sig att tänka i dialog. Vem säger något nu och vem kan tänkas svara?

"En natt kallade Grubert till sig sina sju hjälptroll.

– Snart är det tid för den årliga Trollfesten, sa Grubert.

De sju trollen jublade.

– Tystnad! Vrålade Grubert.

Trollen blev knäpptysta.

– Vad ska vi äta på Trollfesten?..."

Barn förvandlade till kycklingar, förklarar Grubert och skriker till verket. De förtrollade barnen höll sånär på att bli uppätta, om inte det goda trollet Stinkis agerat med hjälp av en magisk blomma. Istället för kycklingar upptäcker nu Grubert hur vanvettigt gott det är med tårta. Festen kan börja.

– När sagan tagit form var det dags för musiken, två melodier per klass.

Alexandra höll i själva låtskrivandet. Hon hjälpte till att hitta ackord som passade melodierna men barnen bestämde stilen; pop, hip-hop, jazz ... inga begränsningar existerade.

För att alla klasserna skulle kunna träna och lära sig varan-

dras låtar lades allt material upp på soundcloud.com

– Det övades hemma och i skolan, både på låtar och repliker.

Februari var en månad fylld av repetitioner, dekor, rekvisita, kläder och smink. Intensiva dagar och en pirrig väntan på premiär.

Kvar på bänken längst ner i klassrummet står den fluffiga tårtan och påminner om årets fest. Så mycket glädje och kunskap på en och samma gång.

– Vi har sett barnen växa. Det går inte att vara annat än nöjd, säger Emelie.

Men ett slit har det varit, ett roligt slit, som kräver tid, struktur och engagemang. Kanske också en smula mod. ■

Sagan virvlar handskrivnen och respektfullt orättad över sidorna.

FAKTARUTA OM LÄSLYFTET

Läslyftet organiseras av Skolverket och är en fortbildning i språk-, läs- och skrivdidaktik för lärare.

Fortbildningen bygger på kollegialt lärande.

Läslyftet syftar till att öka elevers läsförståelse och skrivförmåga genom att stärka och utveckla kvaliteten i undervisningen.

Läslyftet pågår med statsbidrag fram till 2018.

www.skolverket.se/kompetens-och-fortbildning/larare/laslyftet

Foto: Julia Lindemalm

© Malin Biller 2011

Foto: Kim Eriksson

SERIETECKNING PÅ SCHEMAT

Serier används mer och mer som pedagogiskt verktyg.

– Det är bra att fler lärare sett nyttan med serier i skolan.

Förr var det något som inte riktigt togs på allvar, säger tecknare Malin Biller, som håller workshops i serieberättande.

TEXT: IDA BLOM

Malins workshops ser olika ut beroende på vilken klass hon jobbar med. Hittills har hon haft grupper med alltifrån mellanstadieelever till barn i förskolan. När hon är ute i skolorna berättar hon lite om sig själv och sitt arbete men även om serietecknande överlag. Efter det får eleverna själva lära sig berätta historier med hjälp av serier.

– När de är så små som i förskoleklass så får jag gå in ganska basic, och vi målar mest ansiktsuttryck och enkla figurer. Med äldre elever brukar jag få känna av gruppen. Vissa klasser i årskurs sex betar sig nästan vuxet, och då får vi jobba därifrån, säger hon.

Att använda serier och serietecknande i undervisningen är ett grepp fler och fler pedagoger i skolan använder sig av. Nyttorna är många. För barn med koncentrations- eller läs- och skrivsvårigheter kan tecknade bilder vara särskilt bra.

– Serier kan göra information lättare att ta till sig. En serieruta där text och bild kompletterar varandra kan på många

Svampisjoner
Dä va en gang en messömmer ja kom tesammen i Sunn mö stalldrängen på Öjervik. Vi hödd vår läskamrater å töckt dä va rent änn som litt rolitt å råkes.

sätt fungera bättre för barnens lärande än endast text. Det gäller kanske allra mest de som annars kan ha det lite jobbigt i skolan.

Ett exempel på hur serieberättande kan användas i klassrummet är att eleverna tecknar serier för att använda vid en redovisning. På så vis måste de koka ner det viktigaste från vad de lärt sig och kan använda både bild och text för att visa upp det. Samtidigt kan redovisningen i sig bli lättare att ta till sig för de elever som tittar och lyssnar.

– Det kan användas i flera olika ämnen, och inte bara bild som man ju annars lätt kan anta. Jag har jobbat med det här i svenska och historia, men även matematik, säger Malin.

Hennes serier har synts i många tidningar och sammanhang. Ofta är hennes verk satiriska och humoristiska. Just nu jobbar hon med sin nya seriebok från sin ateljé i Majorna i Göteborg. Hon har förut tolkat Gustaf Frödings texter i serieform och nu Birger Sjöbergs Kvartetten som sprängdes. ■

ATT SKRIVA SIG TILL LÄSNING

TEXT OCH BILD: ANNA GUSTAFSON

Tillsammans skapar barnen och pedagogerna på Åsensskolan i Filipstad en ny och mer spännande väg att lära. Metoden gör att elever lär sig att läsa och skriva snabbare.

Dagens uppgift är att skriva av ord som pedagogen har skrivit på tavlan. Barnen sitter två och två vid en laptop och letar upp bokstäverna på tangentbordet. Under tiden som de skriver diskuterar de formen på bokstäverna och hur de låter. De sitter stilla och pratar tyst med varandra medan de turas om att skriva orden på tangentbordet.

- Jag har arbetat som pedagog i över 20 år och jag ser en stor skillnad på barnens inlärninng med hjälp av denna metod, säger Katrin Eriksson, pedagog på Åsensskolan i Filipstad

I den andra änden av skolan håller barnen i andra klass på att starta dagen med att se en saga i bilder utan text. De diskuterar bilderna och när bildtexten tas fram får de berätta vilka ord som är krångliga. Barnen räcker upp händerna och alla vill vara med i diskussionen. När pedagogen behöver gå ut ur klassrummet en stund jobbar barnen fritt. Några tar fram sina matteböcker medan andra sätter sig i grupp och diskuterar en skrivuppgift.

- Lusten att lära sig av varandra är stor och samarbetet mellan eleverna är fantastiskt, säger Katrin Eriksson.

Åsensskolan i Filipstad startade arbetet med ASL för snart fem år sedan och de ser bara positiva resultat hos eleverna när det gäller att lära sig att läsa och skriva. Eftersom de ofta arbetar i grupp lär de sig att samarbeta och att våga fråga om hjälp när det är något de inte kan.

- De elever som nu går i femte klass är mästare på att samarbeta, säger Katrin Eriksson.

PEDAGOGIK FRÅN NORGE

Mona Wiklander är föreläsare och handledare för ASL i Sandvikens kommun i Gävleborgs län. För 12 år sen kom hon i kontakt med en lärare som varit på en norsk föreläsning om ASL. Mona som arbetade som specialpedagog med en pojke med läs- och skrivsvårigheter hade hört talas om detta begrepp. Hon blev intresserad av att köpa in en talsyntes och ett ljudande tangentbord till skolan och skickade in en projektansökan.

- Den här pojken klarade sig genom skolan och tog till slut studenten tack vare detta, säger

Mona Wiklander.

Till en början var denna metod till för barn med läs- och skrivsvårigheter. Det var främst specialpedagoger som använde sig av ljudande tangentbord och talsynteser till de barn som behövde hjälp med inlärninng. I dag används ASL i hela klasserna.

- Vi provade denna metod i en hel klass och resultatet var att de elever som använt sig av dator skrev bättre än parallellklassen som använt sig av pennan, säger Mona Wiklander.

I dag föreläser Mona om ASL och fler skolor runt om i Sverige väljer att arbeta med metoden. Det finns många olika sätt att arbeta.

- Det handlar inte bara om att skriva på datorn, det handlar om elevernas språkutveckling, att de blir språkligt medvetna. Och det blir barnen av att känna sig delaktiga i undervisningen, säger Mona Wiklander.

I klassrummet på Åsensskolan i Filipstad pratar barnen om hur viktigt det är att få diskutera i grupp. Barnen går till varandra för att be om hjälp med olika saker de tycker är svårt. Det kan handla om allt från matte till skrivuppgifter.

Det kan vara lite svårt att komma på historier ibland, men det är lättare när man har en kompis att prata med, säger barnen i andra klass på Åsensskolan. ■

BOKBRYGGAN

TEXT: HELENA SÖDERQVIST FOTO: JOHAN EKLUND

– Vi ska berätta med lera. Ni kan göra vad ni vill men det ska handla om boken ni läst.

Keramiker och konstpedagog Karin Lööf förenar Bokbryggan och Skapande skola i en workshop med Herrhagskolans förskoleklasser.

Två pass i går, två i dag. Ingen workshop är den andra lik även om barnen har läst samma bok. För att de inte ska fastna i de bilder som redan finns läser Karin ett stycke och samtalar om berättelsen.

– Det handlar om att hitta nyfikenheten i en text och sätta igång tankarna. Jag vill att boken ska bli ett resonemang i lera.

Karin är bra på att förvalta barnens associationer. Och uppmuntra dem att tro på sina idéer.

– De kan ibland undra "Får jag göra så här?" och sådana frågor svarar man alltid ja på.

Hon vill att eleverna ska hitta lusten och det konstnärliga språket. Texten ska skapa.

Karin lär också ut tekniken, hur små kaninöron och stora humlevingar nogsamt måste fogas samman med djurens kroppar, så att de inte trillar av under bränningen. Verktygen introduceras. Barnen får också kunskap om materialet och den keramiska processen.

– Herrhagens vattentorn där ute är byggt i röd lera, färgen kommer från järnet som finns i marken. Och på andra sidan parken ser ni gula tegelhus. Det är den blå lera som efter bränningen blir gul.

Sexåringarna kollar läget genom fönstret och delar med sig av egna lärerfarenheter.

Så är det då dags att få en stor grå klump i händerna. Tung och sval. Inte alls som trolldeg eller modelleran på förskolan.

- De får jobba med hur mycket lera de vill. Jag räknar med 1,5 kilo per barn. Innan passet är slut har det säkert gått åt 25 kilo.

Karin är noga med att röja undan alla sorters begränsningar. Hon tar barnen på stort allvar. Under timmarna vid bordet ska alla få möjlighet att tolka berättelsen ur sin egen upplevelse. Hon hjälper till att utveckla det konstnärliga språket, när det behövs, och uppmuntrar dem att gå från detaljer till hela scener.

- Gör gärna stora grejer.

Dagens andra grupp har med sig skisser. Julia Bergqvist har bestämt att hon ska göra kaninernas hål. Det går fort. Efter tio minuter är hon klar.

- Vad ska du göra resten av de två timmarna då? undrar Karin och börjar nysta i flickans tankar.

Den ena kaninen efter den andra börjar ta form och av det tomma hålet finns till slut inte en skymt. Julia har byggt upp en hel sagoscen runt kaninernas hem. Tyst och metodiskt har hon tagit nya vägar från boken och skissen.

- Det här är en schyst metod att hitta sin egen röst, att gå vidare, skriva om och skapa nya historier.

Lera är ett tillåtande material. Det går att forma om och göra nytt i all oändlighet. Ända tills den torkar och bränns. Möjligheten att bygga på och infoga nya detaljer stimulerar kreativiteten. Och bidrar också till koncentrationen, tror Karin. I vanliga fall jobbar förskoleklasserna i tjugominuters pass, sen behövs pauser och byte av aktiviteter. I keramikverkstaden kör 15 elever utan rast i två timmar.

Karin går bordet runt och låter barnen berätta vad de håller på med. Alla ska lyssna på alla.

- Så många idéer och ändå har ni läst samma bok.

Patricia Andersson Johansson har just satt hatten på en stabil svamp.

- Jag tänker att det är en liten partysvamp med en disco-kula på toppen. Den ska få en trappa ända upp.

Hon formar små steg i en spiral runt hela foten.

Bokbryggan är ett arbetssätt som främjar språkutvecklingen med hjälp av barnlitteratur och skapande verksamhet.

- För kaniner blir det mycket bättre än en rak stege. Då kan de hoppa hela vägen upp. Sen är det bra med en nödutgång också, om det skulle börja brinna.

Hennes skogsfest är full av fantasi och snabb musik.

- Eftersom kaniner är snabba måste musiken också vara det, förklarar Patricia. Och alla djuren ska dansa på hatten,

utom ugglan som får flygdansa, men de måste passa sig så de inte trillar ner i brandhålet.

Medan vissa barn skapar sin egen myllrande värld med bokens karaktärer väljer andra att återge det de hört hända.

- Var och en har rätt att tolka en text som man vill. Det får inte finnas rätt och fel. Sexåringar ska inte göra fel.

Innan alla hjälps åt att städa måste konstverken signeras. Med initialer. Ett inte helt självklart begrepp för vissa. De har ju så många namn, ska alla första bokstäver stå med? Deras klasslärare stöttar och förklarar. Annars har de ordinarie pedagogerna, en förskolärare och en fritidspedagog per grupp, också ägnat sig åt att tolka texten i lera.

- Det är skönt att även lärarna sitter och jobbar. Det skapar ett lugn. Jag gillar det, säger Karin.

När klasserna försvunnit ut återstår hennes grovjobb. Hundra kilo ska ner för fyra trappor och fraktas till verkstaden på Råtorp. Där ska leran gröpas ur och torka. Att bränna barnens tredimensionella berättelser tar två dygn. Sen körs de tillbaka till klassrummet.

- Det hör till, säger hon, och greppar en av många tunga plastbackar. Som konstnär är det häftigt att få tillgång till skolans värld. Jag blir både gäst och lite speciell. Det är en förmån.

Om ett par veckor är alla alster tillbaka hos barnen. Och då börjar nästa process i Bokbryggan. Kanske bygger de ett landskap i keramik från Stora skogen, kanske blir det en utställning, eller kanske något helt helt annat. ■

Inslagen i guldpapper, och med ett alldeles eget hus längst fram i klassrummet, introduceras årets bok. Rubinens barn börjar i bilderna. Sen orden.

EN LÄSUPPLEVELSE MED ALLA SINNEN

TEXT: HELENA SÖDERQVIST FOTO: JOHAN EKLUND

Bokbryggan ska vara lite extra, en läsoplevelse med alla sinnen, tycker förskoleklassens lärare Ulrika Johansson Jemail.

– Vi börjar med att titta på bilder och prata, stannar upp och fångar det som kommer.

Hon frågar barnen vad de tror att Sommar i Stora skogen handlar om? Omslaget ger genast associationer.

– Kaninen har en slöja, kanske ska hon gifta sig.

Och där kommer tomten med en färgburk. Han har säkert målat den ena kaninen svart, tror barnen.

– Men varför ser han så sur ut?

Svaren finns i texten men det är en stund dit. Funderingarna fortsätter, och någon återvänder till det där med bröllop. Vad kallar man den bruden gifter sig med? Ingen vet. Fröken berättar.

– Brudgum, vilket roligt ord.

För Ulrika är ordförståelse en viktig del av Bokbryggan. Många vardagsuttryck är långt ifrån självklara för en sexåring. Hon pauser ofta i berättelsen och stämmer av begripligheten.

– Det är jätteviktigt att prata om orden och fråga om barnen

vet vad de betyder. Och om inte, vad tror de att de betyder?

Att få igång boksamtal med spontana sexåringar är inga svårigheter.

– Vad har Vrese i hinken? Nej, det är inte färg. Det är tjära.

Nytt krångligt ord. Tjära båten, vadå kära? Ulrika visar och förklarar.

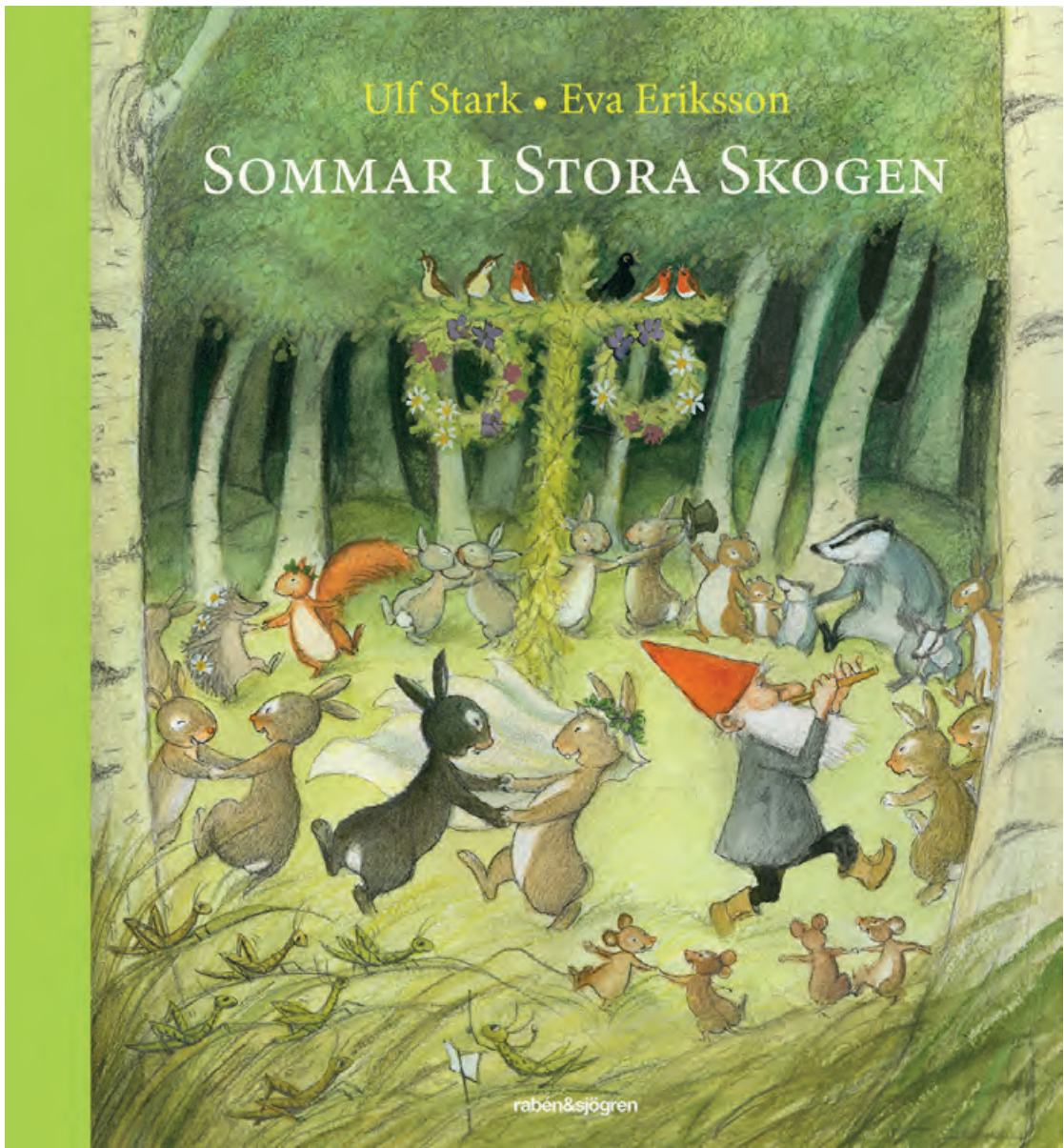
– Då fick ni svar. Vrese har inte målat kaninen svart. Han har tjärat båten och nu lyssnar han till koltrastens kvällskoncert.

Hon tar fram en bild på smart-tv:n. Så här ser koltrasten ut. Och så här låter den.

Myggan och humlan, som gjorde entré i förra kapitlet, har blivit faktablad. De följer med hem som läxa och ingår i förskoleklassens arbete om våren.

Ulrika involverar gärna föräldrarna i Bokbryggan. Både att de läser berättelsen tillsammans med barnen och pratar om de ämnen som kopplas till texten.

– Det stärker språkutvecklingen och det är roligt att dela läsoplevelsen med familjen, säger hon. ■

– ÅRETS BOK, DEN ÄR JAG FAKTISKT LITE KÄR I.

TEXT OCH FOTO: HELENA SÖDERQVIST

Läsupplevelse och språkutveckling. Men också fortbildning. Det är målet för Bokbryggan.

– Det är häftigt att vi genom pedagogerna kan nå så många barn, säger barnbibliotekarie Christina Neu på Stadsbiblioteket i Karlstad.

Intresset för att delta i Bokbryggan har stadigt ökat under de 30 år som arbetssättet funnits i Karlstads förskolor och skolor. Under förra läsåret deltog 2400 barn och närmare 400 pedagoger. Metoden är inarbetad och uppskattad.

– Det här är böcker som barnen bär med sig och som blir betydelsefulla. Många pratar om dem som älsklingsböcker.

Att Bokbryggeböckerna oftast finns både hemma och i skolan, och att läsoplevelsen delas av så många bidrar till den positiva känslan, tror Christina.

– Och tänk bara vilken samling av bra barnböcker som skolorna byggt upp under åren.

Annette Carlsson, genuspedagog och verksamhetsutvecklare på barn- och ungdomsförvaltningen, förklarar impulsivt sin kärlek till Sommar i Stora skogen:

– Årets bok, den är jag faktiskt lite kär i.

Det är Annette och Christina som tillsammans leder arbetet med Bokbryggan. En kompletterande duo från två olika förvaltningar – utbildning och kultur.

Christina är den som gör det första urvalet. Varje terminstart tar hon fram förslag på nyutkomna barnböcker av god kvalitet.

– Det är alltid lika roligt. Jag väljer åtta böcker till varje Bokbrygga.

En arbetsgrupp av pedagoger från kommunens skolor och förskolor bestämmer sedan vilken bok som blir den gemensamma i respektive åldersgrupp. Kraven är många.

– Den måste vara fantastisk att läsa högt. Då behövs ett målande och välskrivet språk, och så klart ett fängslande innehåll. Bilderna ska beröra, säger Christina.

För de äldre barnen bör boken räkna större delen av året och helst vara en kapitelbok. De yngre får en bilderbok.

Sen väntar ”manglandet utifrån läroplanen”, som Annette uttrycker det. När hänsyn tagits till de barnlitterära kvaliteterna kommer de pedagogiska önskemålen in.

– Det är viktigt att förskolans och skolans styrdokument kan kopplas till boken, säger hon.

Pedagogerna ute i barngrupperna ska kunna starta i läsoplevelsen och sedan jobba vidare mot de olika kunskapsmål som finns i läroplanerna. Det är arbetssättets kärna. Gärna genom olika former av skapande verksamhet.

– Årets bok är ju fantastisk när det kommer till djur och natur, och den berör många känslor som till exempel kärlek, rädsla och ensamhet. Men den har också en otäck aktualitet som inte var så tydlig när vi valde den.

Annette syftar på djurens flykt genom vattenmassorna i Stora skogen. Alla måste fly från ”Det stora ovädet”. Vrese, en trumpen gårdstomte som inte alltid är så lätt att ha att göra med, öppnar sitt stora hem för de som mist sitt eget.

Berättelsen kan läsas som en saga, men där finns också andra dimensioner för den som vill lyfta kultur och traditioner, mänskliga rättigheter och solidaritet.

– Man blir väldigt gripen. Att jobba med värdegrundsfrågor utifrån skönlitteratur är stimulerande. På idéseminarierna får pedagogerna tips om hur de kan arbeta med bokens innehåll tillsammans med barnen.

För att lärarna ska inspireras och få ökad kunskap

Bokbryggan har funnits, under olika former och olika namn, sedan 1986. Läsåret 2015/16 deltog 140 barngrupper i Karlstads kommun.

Alla 2400 barn och närmare 400 pedagoger som deltagit i Bokbryggan bjuds in till stor final. Under dagarna tre i maj går ridån upp i Stora skogen.

Det har gått ett år sedan förra midsommaren. Kaninerna Kai och Ika vill höra hur det gick till när mamma Nina och pappa Aki träffades. Vrese, Humlan och alla kaninerna, utom farfar, minns både det och den hemska stormen.

Eleverna i åk 1 på Sundstagymnasiets estetiska program berättar historien genom dans, bild och musik.

innehåller Bokbryggan alltid olika former av fortbildning kring barnlitteratur, språkutveckling och didaktik.

Ett flertal idéseminarium erbjuds på kvällstid från oktober till mars. Förutom att de aktuella författarna alltid kommer på besök dukas en pedagogisk buffé upp kring boken och dess tema. I år föreläste bland andra författaren Ulf Stark, Kulturrådets läsambassadör Anne-Marie Körling samt barnläkare Lars H Gustafsson. Deltog gjorde också personal från Värmlands museum som berättade om lek och traditioner genom historien och i andra kulturer.

– Bokbryggan föddes ur pedagogernas önskemål om utbildning inom barnlitteratur. Vi bygger vidare på det.

Samverkan, i syfte att utveckla barns språk, är också en bärande tanke som funnits med från start. Dels samverkan över pedagogiska stadier, mellan förskola och skola, dels samverkan mellan olika kommunala förvaltningar och institutioner som museer, kulturskolor och universitet.

Ansvar och inflytande delas i dag lika mellan biblioteket, barnomsorgen och skolan. På förvaltningsnivå betyder det Kultur- och fritidsförvaltningen samt Barn- och ungdomsförvaltningen. Främst handlar det om att bidra med olika former av kunskaper men också pengar.

När det kommer till genomförande involveras ytterligare samverkanspartner. Värmlands museum och Sundstagsgymnasiets estetikklasser har varit med länge, nytt för i år är att även Kulturskolan och Skapande skola deltar.

– Vi utvecklar Bokbryggan hela tiden men samtidigt vill vi inte ändra för mycket. När skolor och förskolor anmäler sig vet de vad de får och det tror vi är en tillgång, säger Annette Carlsson och Christina Neu. ■

SOMMAR I STORA SKOGEN

Bokbryggans utvalda bok läsåret 2015/16 i Karlstads kommun.

Ulf Stark och Eva Erikssons midsommarsaga är full av trolldom och kärlek, med både bröllop och fest. Men dessförinnan drar stormen över Stora skogen. Alla djuren måste fly. Bara Vrese, gårdstomten, kan rädda dem. Sommar i Stora skogen är uppföljare till Jul i Stora skogen.

BOKBRYGGAN – SÅ FUNKAR DEN

Bokbryggan är ett språkfrämjande arbete som riktar sig mot förskolan och skolan (1-8 år) i Karlstads kommun. Det är ett samarbete mellan Barn- och ungdomsförvaltningen och Kultur- och fritidsförvaltningen.

Bokbryggan är uppdelad i Lilla Bokbryggan (1-4 år) och Stora Bokbryggan (5-8 år).

Varje år utser arbetsgrupper som består av lärare, förskollärare och fritidspedagoger en bok till respektive bokbrygga.

Arbetet med att ta fram årets bok leds av en barnbibliotekarie från Karlstads stadsbibliotek och en verksamhetsutvecklare från Barn- och ungdomsförvaltningen.

När bokalet är klart skickas en inbjudan ut till förskolor och skolor i Karlstad som anmäler sitt intresse att delta. Under läsåret erbjuds olika träffar för pedagoger på de förskolor och skolor som deltar.

Källa: www.karlstad.se

HALLÅ DÄR

Herrhagsskolans förskollärare Ulrika Johansson Jemail, Yvonne Kennedy Skarin, Maria Jansson och Maria Berglund Larsson, som just nu läser Sommar i Stora skogen med sina förskoleklasser.

VARFÖR HAR NI VALT ATT DELTA I BOKBRYGGAN?

– Finns många fördelar. Det är roligt att jobba med samma bok över avdelningarna. Vi byter idéer och kan hjälpas åt. Sen är det ett material som går att göra till sitt, vi väljer själva vad vi tar upp och hur vi gör det. Böckerna är alltid valda så att det finns många olika ingångar. Några av oss har deltagit i 15 år och har väldigt goda erfarenheter.

VAD TYCKER NI OM ÅRETS BOK?

– Fantastiska bilder och berättelsen är härlig. Den växer för varje läsning. Man hittar hela tiden nya detaljer. Just nu jobbar vi med våren och boken innehåller hur mycket som helst om djur och natur. Det inspirerar. Sen har vi alla känslor och värdegrundsfrågor. Det funkar bra att lyssna in och låta barnen styra, och följa upp de funderingar som dyker upp under läsningen.

VARJE ÅR ERBJUDS FORTBILDNING DÅ PEDAGOGERNA PÅ OLIKA SÄTT FÅR JOBBA MED BÖCKERNAS INNEHÅLL. ÄR IDÉSEMINARIERNA VIKTIGA?

– Ja absolut, man kan välja och gå på det som känns angeläget. Det är lite lyxigt. I år var bland andra barnläkaren Lars H Gustafsson här och föreläste om barnkonventionen och vikten av att läsa för barn. Först kändes det som att han pratade för de redan frälsta men sen märker man hur det hjälper oss att sätta ord på det vi vet är viktigt. Det blir en tillgång i mötet med föräldrar. Sen ingår alltid författarbesök och det är jättebra. Ulf Stark kom och berättade om sina tankar kring boken. Det har man med sig.

VAD ÄR BÄST MED BOKBRYGGAN? VÄLJ EN SAK.

– Finalen med Sundstagsgymnasiets elever. Esteterna dramatiserar någon del ur boken, det har sett olika ut, men alltid varit väldigt uppskattat. Det är inte så ofta vi får gå i väg allihop. Det blir så festligt och extra för barnen. Sen är det bra med ett tydligt och gemensamt avslut. Det är verkligen en härlig final.

NI HAR ÄVEN VALT ATT ANVÄNDA PENGAR FRÅN SKAPANDE SKOLA INOM BOKBRYGGAN. KERAMIKER KARIN LÖÖF KOMMER HIT. VARFÖR GÖR NI DEN PRIORITERINGEN?

– Att skapa med lera gör vi inte så ofta och att då kunna knyta ihop det med den bok barnen läser är extra roligt. Det här är en chans för barnen att få prova "på riktigt" och att på flera plan få en lustfylld upplevelse av berättelsen. Vi förskollärare är kreativa och gör mycket med händerna men med en konstnär blir det en annan nivå. Dessutom får vi lärare komma till dukat bord. Det är också skönt. ■

TALA UTAN ORD

Det talade språket är viktigt för små barns utveckling. När det inte finns ett gemensamt talat språk får man hitta andra vägar att gå. Genom att leka med det universella kroppsspråket fick 120 barn i Storfors lära sig att kommunicera med varandra.

Storfors kommun har många nyanlända barn. Annica Arvidsson, bibliotekschef i Storfors kommun ansökte om pengar från kulturrådet för att genom drama och skapande hitta en annan väg till det talade språket. De två kulturarbetare som blev kontaktade för projektet hade breda erfarenheter av att jobba med barn. Dramapedagogen Hans Nordström hade bland annat genom sin cirkuserfarenhet drivit en cirkusskola och bildkonstnären Johan Gaellman hade tidigare drivit dockteater och skaparverkstad.

– Jag hade tänkt att tacka nej först för att jag hade så mycket att göra. Sen ångrade jag mig. Att jobba med barn i skolmiljö är både roligt och givande, säger Johan Gaellman.

“Berätta, skapa och dramatisera” var ett projekt som anordnades för 120 barn i Storfors kommun under hösten 2015. Syftet med projektet var att lära barn att man kan kommunicera utan att tala samma språk. Under fem veckor fick tio grupper från förskoleklass upp till andra klass skapa ansiktsmasker med hjälp av papper, pennor, fjädrar och fantasi. Masker som de sedan använde när de dramatiserade den saga som de valt ut.

Barnen kom till Hans Nordström och Johan Gaellman med glädje och nyfikenhet. De fick ett avbrott i vardagen och alla barn kunde delta lika mycket oavsett vilket modersmål de hade.

– Barnen var väldigt förväntansfulla när de skapade maskerna med Johan och när de hade drama med Hans. Det var

fjädrar och saxar överallt, säger Annica Arvidsson, Bibliotekschef i Storfors kommun.

Hans Nordström och Johan Gaellman hade en plan när de kom till grupperna. Barnen skulle utgå från alla möjliga klassiska sagokaraktärer som alla kände till när de skapade ansiktsmaskerna och dramatiserade sagorna, men barnen hade redan en favoritsaga, Rödluvan och vargen.

– Det var egentligen inte meningen att det skulle bli så stort fokus på Rödluvan och vargen men det blev så för de flesta barn kände till den sagan vart de än kom ifrån, säger Johan Gaellman.

Projektet blev större än vad det var tänkt från början. Barnen hade egna idéer och pedagogerna ville få ut så mycket det bara gick ur projektet.

– Vi blev förvånade över att det blev en så fin avslutning. Det var inget vi hade tänkt oss från början. Barnen var stolta när de fick visa upp vad de hade lärt sig, säger Johan och Hans.

Efter att projektet var avslutat hittade barnen på nya sagor utifrån sagorna som de arbetat med. Utvärderingen av projektet visade att barn och pedagoger var väldigt nöjda och kommunen planerar nu att söka mer pengar för att kunna genomföra liknande projekt med fler klasser.

– Man får en ökad förståelse genom skapande och dramatisering när man inte har svenska som modersmål. Barnen hjälpte varandra med att visa med bilder och rörelser. Vi i personalen lärde oss också mycket och vi vet nu vad vi kan vidareutveckla till nästa gång, säger Hans och Johan.

TEXT OCH BILD: ANNA GUSTAFSON

JAG SKRIVER I DINA ORD

STEFAN LENNMYR, LÄRARE PÅ
KARLBERGSGYMNASIET I ÅMÅL BERÄTTAR OM
SKRIVARTÄVLINGEN JAG SKRIVER I DINA ORD.
FOTO: PER ELWING

Föreställ dig en kittel. En sådan där riktigt stor gjutjärnskittel som häxorna på någon vindpinad skotsk hed kurar över. Det bubblar och slurpar omisskännligt, men det som flyter omkring är inte grodtunga och drakfjäll, utan historier. Allt som någonsin skrivits ryms i kitteln och när man tar sig för att själv skapa så tar man fram slevan, blåser lite på ytan så att ångorna skingras. Och sänker ner slevan.

Att skriva är att utforska sig själv och sin omgivning. Allt du tidigare läst och tagit del av påverkar dig och bygger upp din kulturella medvetenhet. När du skriver öser du ur den botenlösa kitteln med en slev som du själv formgett och plockar de bitar som du känner igen och gillar bäst. Man kan med andra ord säga att man söker sitt eget uttryck genom att leta efter förebilder, och de som kanske allra ihärdigast gör detta

är gymnasieelever. Skrivartävlingen Jag skriver i dina ord erbjuder förlagor för litterärt sökande gymnasister. Efter två års progression kommer arrangören Forum för poesi och prosa nästa år att lansera tävlingen nationellt, från att den tidigare endast har varit tillgänglig i Västra Götalandsregionen.

På Karlbergsgymnasiet i Åmål såg vi hur årets tävling kunde passa in i vår vision för textbearbetning och inspiration,

DJUPHAV

Inspirerad av låten Ocean av Görkem Han Jr.

Blåblod
Midvind
Skvalpsång

Djuphav

Ibland brusar leran upp
Jorden jag är kommen från stöter bort sig
själv i avsky
I längtan efter det stora lugnet
Mina andetag förföljer mig
Och när jag inte kan andas lever minnet
av dem som en hägring

Jag vet inte vad jag förlorade
Eller var jag tappades bort
Men sedan en tid, en lång tid, början
Havet som skildes från himlen på andra
dagen
skildes från mig på min första

Och när jag är djupast i dalen
Gömmar mig längst under stenen
i myllan
Och gråter
Känner sältan rinna ner i strupen och
viska
Nya vägars sång i mina pulserande
örongångar

Fara vill
Farlida
Farled

Djupvatten

Mina tårars salt av jorden
Sväller i porerna när jag springer ut i
natten
Jag samlar upp vätskan i mina armar
- Jag tror du har gjort likadant -
Så att de rinner ut i ett tomt hav att
drunkna i

I Djuphavet finns inga tankar
Inga berg som står ivägen, inga blygrå
dagar
Mitt Djuphav är en vidsträckt mörknande
ocean;
ett mikrokosmos kanske du tänker

Medan jag flyter förbi makroskopiska
berg och djupblå dalar
Jag vet inte vad jag hittar
Men i det levande vattnet flyter
mina andetag
Sävligt
Och jag fångar dem med händerna korsa-
de över bröstet
Innan jag vänder på stenen och havet
rinner ut

Ebba Widman

så vi valde att titta närmare på den. Vi tog dessutom emot en sorts skrivarinjektion av Gunnar Ardelius, ordförande i Sveriges Författarförbund, som föreläste för eleverna. ”Ni har alla en unik blick på världen” berättade han, ”men hur ska man hitta rätt röst att förmedla den med?” Han liknade sitt eget sökande efter denna röst med hur han när han började skriva stod och skrek i en megafon från trattändan, men att när han började skriva om sådant som intresserade honom, som låg honom nära, så vände han på megafonen och kunde förmedla mycket med små medel.

Med utgångspunkt i klassiska eller moderna verk fick eleverna sedan skapa en egen text som på något vis svarade mot originalet. Ett ord, en mening kunde utgöra inspiration, en känsla kunde fastna och blomma ut i något nytt. Bevis för att dikten är omöjlig att förstå kunde staplas i högar. Allt tilläts. När eleverna begav sig in i textvärldarna tog de Håkan Hellström, Edith Södergran eller vem de behagade i handen för att undersöka struktur, uppbyggnad, stil och form. Men strax släppte de så taget för att fylla ytorna och forma något

Elever bearbetar texter, fr.v Hanna, Wilma, Ebba, Mariam, Moa (bak), Victoria(bak).

eget. Vissa elever skickade in sina alster till tävlingen. Andra införlivade estradpoetens skådeplats i verket och framförde det muntligt inför klasskamraterna.

Kitteln har fyllts på ytterligare något när vi är färdiga. Ett par nya skivor rim och en ordentlig nypa friskt patos sjuder nu däri. Hur slutresultatet än gestaltar sig har alla som låtit sig föras med över de textuella markerna funnit lite mer av sig själva och sin egen röst. Och filat lite på sopsleven. ■

VÅLBERGSKOLAN VÄNDER BLAD

TEXT: ROBERT NILSSON FOTO: LINUS JOHANSSON

Boken Perspektiv på Vålberg sålde slut och blev en succé för elevens val-gruppen från Vålberg. Nu gör högstadiel eleverna en film som kommer att visas på Bokmässan i Göteborg.

Perspektiv på Vålberg är en antologi med tio olika berättelser, dikter, tankar och reflektioner. Målet är att ge läsaren en tankeställare och ett nytt perspektiv. Vuxna har mycket att lära av ungdomars insikter, kreativitet och skapandets kraft.

- Arbetet med boken blev väldigt lyckat och har gett mersmak för alla inblandade. Förhoppningsvis kommer många fortsätta att utveckla sitt skrivande, säger Therese Rådström, lärare för elevens val-gruppen.

Tanken är att trycka nya exemplar till Bokmässan i Göteborg, där också den tio minuter långa filmen ska visas.

Böckerna ska finnas till försäljning under mässan. När vi sålde slut förra året fick inte eleverna något exemplar att ta hem, men i år ska de få ett varsitt.

Pengarna som boken drog in valde eleverna att ge till välörenhet.

De tog beslutet att skänka bort överskottet på 4500 kronor till Barncancerfonden.

Filmprojektet har rullat under våren. Filmen belyser elevernas arbete med boken och visar processen från början till slut.

Vi vill visa att det går att göra en bok och få den publicerad. Tanken är att filmen ska ge ringar på vattnet, och inspirera andra att våga ta chansen. ■

Kul att Jonathan skrivit från en katts perspektiv, tycker Gustav Lindgren som valt att skapa huvudkaraktären, den grå Missan. "Det kommer att bli spännande med minimänniskan och den konstiga katten som säger voff", tror han.

Fem världar, fem scener. Barnen ägnar den första produktionsdagen åt att förbereda animationen.

FÖRMÅGAN ATT BERÄTTA

TEXT: HELENA SÖDERQVIST FOTO: JOHAN EKLUND

Sunne satsar på modern berättarprofil. En bra historia funkar oavsett mediekostym.

– Vi vill inspirera till ett ökat intresse för berättande oavsett medium, säger filmpedagogerna Lisa och Joacim Hartvig som leder elevernas arbete med att filmatisera de vinnande "Skrönorna i Selmas spår".

Rörlig bild och digitalt berättandet tar tidigt plats i barns värld. Film i olika format hör vardagen till, mer på fritiden än i skolan. Att lyfta in arbetsmetoden i klassrummet har pedagogiska fördelar, tycker Lisa och Joacim.

– Alla har en relation till rörlig bild. Barnen tycker det är kul och de blir motiverade. Att göra film funkar som en morot för att skriva och berätta. För många kan det också vara enklare att berätta i bilder än i ord, säger Lisa.

Hon diskuterar med barnen om vad som händer i den berättelse som snart ska animeras. Vad behöver sägas och vad förstår tittaren utan ord?

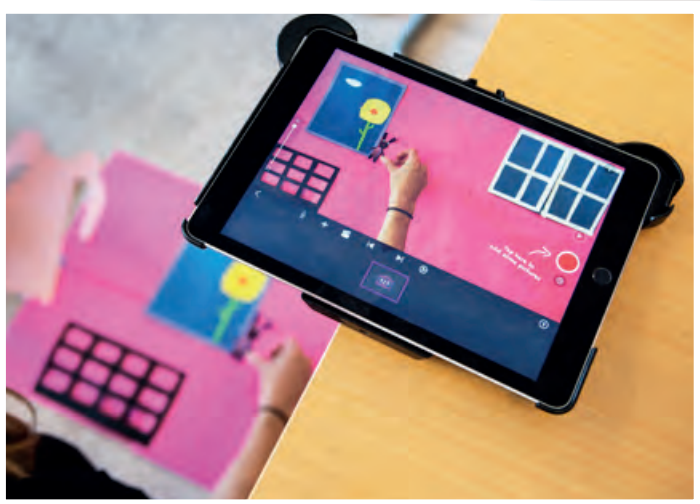
– Jonathan skriver om en minimänniska. Vad betyder det? Hur ser en sådan ut?

Förslagen är många och koncentrationen hög.

Att lära sig skillnaden mellan det skrivna och det visuella berättandet är viktig kunskap, men också att utveckla förmå-

Lisa pratar om varje scen som "en värld". Barnen delas in i grupper och tar hand om en värld var. Några väljer att jobba med karaktärerna. "De är superkreativa när de kommer igång", säger hon.

Lisa och Joacim Hartvig pratar med barnen om skillnaden mellan det skrivna och det visuella berättandet. De börjar med att läsa Jonathans skräna. Eleverna blundar och får tänka i bilder. Texten ska gestaltas. "Hur ser lycka ut?"

Slutet, att katten aldrig mer vill gå ut igen, ger upphov till diskussion. Varför blev Missan så rädd? Kanske vill hon ändå prova någon mer gång, för att upptäcka världen utanför det mjuka soffhörnet.

gan att berätta en historia oavsett medium. I dag existerar en berättelse samtidigt på flera olika plattformar – som bok, film, tv-serie, datorspel med mera. Allt smälter samman och utvecklingen går fort.

– Förmågan att berätta oberoende av plattform är central i dag, säger Joacim. En tänkt berättelse kan få liv i nästan vilken mediekostym som helst. Och ju fler desto bättre.

Att rusta barnen för det moderna berättandet och ge dem verktyg för att både skriva och skapa rörlig bild gör det också lättare att ha ett kritiskt förhållningssätt till det de ser, tror Lisa.

De båda filmpedagogerna tycker att skolan har mycket att vinna när de fångar elevernas filmintresse.

– In med populärkulturen i klassrummet och använd det pedagogiskt, säger Joacim. Det barnen ser och berörs av minns de så mycket bättre. ■

”KATTEN MISSAN”

En välskriven berättelse med stor fantasi och målade dramaturgi – så löd motiveringen till Jonathan Nilsson-Lills vinnande skröna ”Katten Missan”. En 500-lapp, diplom och ett halvår senare väntar han på att filmatiseringen ska ha biopremiär.

Jonathan sitter på en stol framme vid katedern i klassrummet i Prästbols skola, bredvid sitter klasskamraterna som ivrigt väntar på att få spela in berättarrösterna till filmen om katten Missan.

- Mjaaaaauu, skriker han hysteriskt, så det dånar i lokalen, ljudsättningen är i gång.

Handledaren Lisa Hartvig, som sitter bredvid hoppar till så stolen gungar. Tillsammans med sin man Joacim Hartvig hjälper hon eleverna att filmatisera den vinnande skrönan. En skoldag har avverkats till att lägga ljud på filmen och eleverna gör det bra.

- De har känsla i det, de är så lätta att arbeta med och roligt är det, säger Joacim.

Jonathan själv är också nöjd, han tycker att klasskamraterna har tagit hand om hans historia på ett bra sätt sedan de började filma för några veckor sedan.

- Här ser du allt i bilder i stället för att bara läsa, det blir mycket roligare och berättelsen får mer känsla med röster och miljöljud, säger han.

Inspirerad av bokserien Vargbröder tog han pennan och skrev, men bytte ut vargen mot en katt.

- Jag visste inte ens att det skulle bli film utan bara skrev för att jag tycker det är kul.

Annat var det för några år sedan, när han i första klass skrev sitt första bidrag till Sunne kommuns skrivartävling, En skröna i Selmas spår.

- Då hatade jag att skriva, det var bland det värsta jag visste. När jag inte skrev något så sa en lärare att jag kunde vinna pengar, så då skrev jag, skrattar han.

Nu väntar han ivrigt på att filmen ska ha premiärvisning på biografen i Sunne.

- Sedan är det bara att skriva en uppföljare, för jag ska delta i tävlingen i höst igen.

CHRISTOFFER TUULIK

OM SKRÖNATÄVLINGEN

- Barns berättande behöver uppmuntras, säger Sunnes kulturchef Tuula Dajén, som 1998 instiftade skrivartävlingen ”En skröna i Selmas spår”.

För fyra år sedan utvecklade hon tävlingen och lät vinnarna tillsammans med respektive klass få göra film av berättelserna. Skränofilm kallas projektet och det finansieras av Skapande skola.

- Texten tar en annan form och barnen får gå vidare i ytterligare en konstform. Dessutom blir hela klassen involverad. Alla är med och bidrar med sina kompetenser och sin kreativitet.

Förutom att filmskapandet stimulerar ytterligare en form av berättande skapar det också sammanhållning i klasserna.

- I Skapande skola ska alla ha en uppgift, alla ska skapa. Det tycker jag att vi lyckas med genom skränofilm och skrönofilm, säger Tuula Dajén.

FAKTA

Tävlingen ”En skröna i Selmas spår” har funnits sedan 1998 och vänder sig till alla Sunnebor mellan 6 och 16 år. Runt 300 berättelser lämnas in varje år.

Syftet är att uppmuntra barn till eget berättande. Men Skränofilm är också ett sätt att förvalta det kulturella arvet från Selma Lagerlöf, så att hennes skrivande och berättande lever kvar i kommande generationer.

Alla bidrag bedöms av en jury. Kriterierna är fantasi, kreativitet, berättelsens upplägg från början till slut, ordval och användning av orden, originalitet samt budskap.

På Nobeldagen delas priserna ut till de tre bästa skrönor från varje stadium skrivna av elever på låg-, mellan- och högstadiet. De hyllas på Mårbacka med diplom, en summa pengar och Nobeltårta.

Vinnarna får dessutom tillsammans med respektive klass filma den prisade berättelsen. Varje år premiärvisas filmerna på Teaterbiografen i Sunne.

LEK MED BOKSTÄVER UPPMANAR TILL LÄSNING

I förskoleklassen på Södra Råtorps skola i Karlstad vill pedagogerna Jessica Ekberg och Monika Lång få bokstavs-inläringen rolig samt väcka elevernas nyfikenhet. De har därför valt ett arbetssätt med bokstavspersoner, där de med nya miniteman varje vecka lär eleverna om ämnena svenska och matematik och får på ett lätt sätt in alla delar av läroplanen.

Personal på skolan besöker klassen och spelar olika bokstavspersoner, exempelvis Siffer-Stina. De är alltid experter på ett ämne och presenterar veckans innehåll genom en resväska.

– Vi har pratat med kolleger genom åren och med olika tips och arbetssätt som vi har stött på, så har vi format vårt eget. Vi har arbetat på detta vis i tre år och det är i en ständig utveckling, men vi känner att detta passar förskoleklassåldern bra, berättar Jessica och Monika.

Lärarna har själva packat väskan med ledtrådar om veckans tema. Bland annat "veckans bokstav", böcker, häfte med sånger på den specifika bokstaven och som i Stinas fall, tärningar och matematikuppgifter.

Efter att eleverna fått sina ledtrådar diskuterar de vad som kan tänkas hända. Ofta letar de efter ord på en bokstav, hur den låter och vad själva bokstaven står för. Detta leder till att eleverna lär sig hur bokstäverna ser ut och hur de låter.

Det finns även en topp tre lista bland bokstavspersonerna hos barnen.

– Olga Orientering är expert på bokstaven O och orientering. Det innebär en vecka med kartor och orientering. Fiffi Filme´n som är expert på film och bokstaven F kom tvåa. Det var en vecka där vi spelade in egna filmer som handlade om vad jag är bra på. Eleverna fick själva registrera och spela in. Tage Tavla är expert på bokstaven T och tavlor. Den här veckan handlade om konst, konstnärer och vi tillverkade egna tavlor.

Klassen summerar veckan genom Händelseboken. Där får barnen rita vad de har upplevt och ibland skriva ned sina tankar, med lite hjälp från lärarna. Resväskans innehåll diskuteras i klassen. Vad de gjorde med sakerna/ ledtrådarna och vad eleverna har lärt sig under veckan.

TEXT: SOPHIA JIGLIND

BOKFESTIVAL SKA LOCKA UNGA BESÖKARE

Nytt fokus, ny lokal och nytt namn. Värmlands bokfestival vill locka de yngre läsarna.

Värmlands bokfestival vill locka fler ungdomar. Bokmässor brukar generellt ha en mer mogen publik på 45 plus, något Region Värmland vill försöka ändra på.

– Vi kommer att fokusera mer på unga och barn eftersom bokfestivalen ska vara representativ för alla, vilket den inte har varit tidigare, säger Moa Törnquist, biblioteksutvecklare för barn och unga på Region Värmland.

För att lyckas med det målet har en del åtgärder vidtagits bland annat har mässans namn ändrats från Värmlands bokmessa till Värmlands bokfestival, den ska även arrangeras i en ny lokal, Nöjesfabriken i Karlstad.

Det känns som att det blir ett bra helhetskoncept. Vi kommer att ha tillgång till hela stället inklusive leklandet, bowlinghallen och restaurangerna. På lekytan kommer vi att ha workshops, scenprogram och monstrar för barn, i bowlinghallen har vi detsamma för ungdomar. All verksamhet har sin grund i berättartraditionen och det är gratis inträde för barn och unga upp till 20 år.

Läs mer på regionvarmland.se

VI RITAR SAKER VI TÄNKER PÅ

TEXT OCH FOTO: KIM ERIKSSON

Genom bilder berättar eleverna sagor för varandra. Sagor hämtade ur deras egna liv. Allt ifrån önsknningar om ett tillskott i familjen till vad som händer mamma eller pappa när hen plockade ogräs i trädgården.

Att ta barnens egna upplevelser på allvar är viktigt. Allt för ofta säger vuxna åt dem vad de ska tro eller tycka, eller vad som "egentligen" händer. På skriververkstan vid Agnetebergsskolan i Arvika får eleverna i förskoleklass dela med sig av sin vardag och här finns det varken rätt eller fel. Ann Karlsson är en av de förskollärare som tror på barnens berättarförmåga.

– Trots att barnen är så små så låter vi dem arbeta helt självständigt. Allt vi skapar här är utifrån varje elevs eget intresse, vi som lärare ställer inga krav, säger Ann Karlsson.

Varje lektion startar med en tillbakablick till föregående vecka. Läraren visar exempel ur illustrerade böcker och förklarar innebörden av olika sätt att skriva. Vad betyder ett frågetecken, när använder man utropstecken och hur använder man pratbubblor?

– Vi diskuterar tillsammans vad det är vi kollar på. Sedan talar jag om vem författaren respektive illustratören är och hur deras verk bidrar till läsförståelsen. Förhoppningsvis följer detta med barnen när de senare ska börja läsa skönlitterärt, säger Ann Karlsson.

Med varsin mapp teckningar från tidigare lektioner sätter barnen igång med att illustrera ytterligare ett verk. Vissa hinner med flera stycken per lektion medan andra lägger extra tid på en.

– Deras historier är så olika att det är dumt att sätta en tidsgräns på arbetet. Vissa kan skriva, andra inte, men det enda viktiga för oss lärare är att de får chans att berätta precis vad de vill.

Pedagogerna rättar inga stavfel utan låter barnens tankar förbli vad de är.

– De tycker själva att de är duktiga, och det är precis vad vi lärare vill, säger Ann Karlsson.

Ett annat viktigt element är diskussionerna under lektionen. Ann har inte tid att prata med alla på två handen, utan låter eleverna prata med varandra i stället. Eftersom inte alla vågar prata i grupp så får de istället para ihop sig två och två.

– Jag tror att vi alltför ofta underskattar vad barnen kan ge varandra. De har så mycket idéer att dela med sig av och den här arbetsmetoden har gjort dem väldigt hjälpsamma. De är så koncentrerade under skapandet och ger varandra sedan komplimanger, säger Ann Karlsson.

Lektionen avslutas med att uppmärksamma ett par av barnens illustrationer. Alla får synas lika mycket och den som utvecklat något nytt får förklara för de andra hur hen tänkte. ■

Vendela (t.v.), här tillsammans med Lova, umgås mycket med sin farmor och genom sina illustrationer kan hon visa vad de gjort tillsammans.

– Vi ritar saker vi tänker på, det är jätteroligt. Jag ska fortsätta hela sommarlovet, säger hon.

STÖD FÖR ATT ARBETA MED KULTUR I SKOLAN

I LGR 11 står det att "Skolans uppdrag är att främja lärande där individen stimuleras att inhämta och utveckla kunskaper och värden" och att "Drama, rytmik, dans, musicerande och skapande i bild, text och form ska vara inslag i skolans verksamhet." samt att "Förmåga till eget skapande hör till det som eleverna ska tillägna sig".

I ändamålsparagrafen för Skapande skola står det att "Ändamålet med statsbidraget är att medverka till att; 1. kulturella och konstnärliga uttryck långsiktigt integreras i förskoleklass och grundskolans årskurs 1-9..." och "...öka den professionella kulturverksamheten för och med eleverna..."

Det finns alltså ett gott stöd i styrdokument men hur gör man det praktiskt, hur undviker man de vanligaste misstagen och hur får man tag i intresserade konstnärer och pengar?

Söker du efter en kulturarbetare eller konstnär i Värmland sök på www.regionvarmland.se/kulturpoolen

Söker du efter en kulturorganisation sök på www.regionvarmland.se/kulturproducenter/

VAR KAN JAG SÖKA PENGAR?

Medel från Skapande skola söks från Statens kulturråd en gång per år www.kulturradet.se/Skapande-skola

Allmänna arvsfonden www.arvsfonden.se/sok-pengar

VAR VÄNDER JAG MIG FÖR ATT FÅ RÅD?

I varje kommun finns en kontaktperson för skapande skola och listan på dem finner du här: www.regionvarmland.se/kommunala-kontaktpersoner

På Region Värmlands hemsida finns en lista på konsulenter och organisationer som du kan vända dig till för att få hjälp och stöd: www.regionvarmland.se/regionala-kontaktpersoner

Vill du se hur dina kollegor jobbar, gå till mötesplatsen för Värmlands pedagoger www.pedagogvarmland.se

Kultur i väst har gett ut en utmärkt handbok som finns att ladda ner och beställa på www.kulturivast.se/kulturkatalogen/handledning

KREATIVA SKOLAN

- ett magasin med exempel på spännande
läs- och skrivfrämjande insatser som gjorts
i allt från förskola till gymnasium.